

ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันวินาศภัยหรือผู้รับประโยชน์

Gross Negligence of the Insured or Beneficiary

รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ *

Assoc. Prof. Sumate Janpradab *

บทคัดย่อ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 879 วรรคแรก กำหนดว่า ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบในเมื่อความวินาศซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้นได้เกิดขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ อย่างไรก็ตามความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามมาตรานี้ มิได้มีการบัญญัติความหมายไว้ จึงต้องพิจารณาจากความเห็นของบรรดานักกฎหมาย รวมทั้งคำพิพากษาของศาลฎีกา เพื่อได้ข้อสรุปว่าการกระทำใดเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์

คำสำคัญ: ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง, ผู้เอาประกันวินาศภัย, ผู้รับประโยชน์

Abstract

The first paragraph of Section 879 of the Civil and Commercial Code states that the insurer shall not be liable if the loss or other event specified in the contract is caused by

* รองศาสตราจารย์ประจำ หลักสูตรปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

* Associate Professor, Master of Laws Program, School of Law, Ramkhamhaeng University

the gross negligence of the insured or the beneficiary. However, the term gross negligence” is not defined in this section. To determine what acts of the insured or the beneficiary constitute gross negligence, it is necessary to consider the appropriate definition of that term based on legal opinions, including Supreme Court precedents.

Keywords: Gross Negligence, Insured, Beneficiary

บทนำ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยบัญญัติ ในหมวด 2 ว่าด้วย ประกันวินาศภัย และหมวด 3 คือ ประกันชีวิต โดยที่สัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิตนั้น สัญญาทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สัญญาประกันวินาศภัยเป็นการประกันภัยเพื่อความเสียหายอันพึงประมาณเป็นเงินได้ โดยผู้เอาประกันภัยจะได้รับค่าสินไหมทดแทน ในกรณีที่เกิดวินาศภัยขึ้นดังที่ระบุไว้ในสัญญาแต่ต้องไม่เกินความเสียหายที่แท้จริงภายในจำนวนเงินที่ได้เอาประกันภัยไว้ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากสัญญาประกันชีวิตที่เป็นสัญญาใช้เงินจำนวนหนึ่งที่แน่นอนตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกำหนดกันไว้ล่วงหน้า

ประกันวินาศภัยคืออะไร ไม่มีกฎหมายฉบับใดและมาตราไหนบัญญัติความหมายไว้แต่อย่างใด มีแต่ความหมายของคำว่า วินาศภัย ในมาตรา 869 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติ อันคำว่า “วินาศภัย” ในหมวดนี้ ท่านหมายรวมเอา ความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้ นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 มาตรา 4 บัญญัติความหมายของวินาศภัยว่า ความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้และหมายความรวมถึงความสูญเสียในสิทธิผลประโยชน์หรือรายได้ด้วย

ส่วนคำว่าประกันภัยความหมายคือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังที่ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้ บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 861

เมื่อพิจารณาความหมายของประกันภัยและวินาศภัยแล้วจึงนำมาเป็นความหมายของประกันวินาศภัยได้ว่า เป็นสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้รับประกันวินาศภัย ตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น อันคำว่าวินาศภัย หมายรวมเอา ความเสียหายอย่างใดๆ บรรดาซึ่งจะพึงประมาณเป็นเงินได้และหมายความรวมถึงความสูญเสียในสิทธิ ผลประโยชน์หรือรายได้ด้วยซึ่งต้องเกิดขึ้นในอนาคต ดังที่

ได้ระบุไว้ในสัญญาและในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้เอาประกันวินาศภัย ตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย โดยที่สัญญาประกันวินาศภัยเป็นสัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ ผู้เอาประกันภัยเมื่อมีวินาศภัยตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา เช่น ประกันวินาศภัยในกรณีอัคคีภัยที่จะเกิดแก่ บ้าน เมื่อบ้านเกิดอัคคีภัยขึ้นก็เป็นวินาศภัยตามที่ตกลงกันไว้ ดังนั้นผู้รับประกันภัยจึงมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ในบางกรณีผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ การไม่ต้องรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยนี้ แยกออกได้เป็น 2 ประการ คือ การไม่ต้องรับผิดชอบโดยผลของกฎหมาย และการไม่ต้องรับผิดชอบโดยผลของสัญญา

การไม่ต้องรับผิดชอบโดยผลของกฎหมายเป็นกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 879 ซึ่งบทความนี้มุ่งประเด็นปัญหาเฉพาะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันวินาศภัยหรือผู้รับประโยชน์

1. คำศัพท์สำคัญ

2.1 คำว่า ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่มีบัญญัติความหมายไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อีกทั้งกฎหมายฉบับอื่นก็ไม่ได้มีบัญญัติความหมายไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามมีนักนิติศาสตร์หลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ อธิบายว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คือการไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย และอธิบายหลักการพิจารณาว่าอย่างไรเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงว่า เมื่อคดีมาสู่ศาล ศาลย่อมจะเป็นผู้วินิจฉัยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงโดยอาศัยข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ขณะเกิดเหตุ

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะ อธิบายว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ให้ความหมายหรือขอบเขตแห่งลักษณะของความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไว้เลย แต่ถ้าเปรียบเทียบกับความประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้ว ก็คงพอประมาณได้ว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ควรมีขอบเขตเช่นใด โดยที่ความประมาทเลินเล่อธรรมดานั้นเป็นการกระทำซึ่งบุคคลที่มีความระมัดระวังตามธรรมดาแล้ว เขาจะไม่กระทำหรือละเว้นกระทำ ด้วยเหตุนี้ถ้าเกินขอบเขตนี้ก็อาจจะถือว่าเป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งเป็นการประมาณการแห่งขอบเขตในเรื่องนี้ อาจกล่าวโดยสรุปว่ากรณีที่จะถือว่าเป็น

เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ ควรจะต้องเป็นกรณีที่ผู้กระทำมิได้ใช้ความระมัดระวังเสียเลย
ทั้งๆ ที่เห็นว่าควรใช้ความระมัดระวังเช่นนั้น¹

อาจารย์เสริม วินิจฉัยกุล อธิบายความประมาทเลินเล่อมีทั้งร้ายแรงและไม่ร้ายแรง เช่นการ
ซื้อของเก่าที่ร้าน เราพิจารณาแล้วว่าดี แต่แทนที่จะพิจารณาให้ถี่กลับเชื่อโดยสรวพร่าว่าเป็นของดี
เช่นนี้เรียกว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงต้องอาศัยข้อเท็จจริง
เป็นประมาท ในเรื่องหนึ่งๆ อาจมีข้อเท็จจริงผิดแปลกออกไปก็ได้ เพราะฉะนั้นการวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็น
ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ต้องอาศัยข้อเท็จจริงประกอบกับความระมัดระวังอันเป็นปกติของสามัญ
ชนจะพึงปฏิบัติในการนั้น²

อาจารย์พจน์ ปุષปาคม อธิบายว่า ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือที่เรียกว่าประมาทโดย
จงใจนั้น หมายความว่าประมาทที่เกิดจากการกระทำโดยรู้สึกละเลยแล้วว่าเป็นการเสี่ยงที่จะเกิดภัย แต่ก็ยังขึ้น
ทำลงโดยคิดว่าคงสามารถหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดภัยขึ้นได้ ซึ่งต่างกับเจตนาโดยเล็งเห็นผล ตรงที่เจตนาโดย
เล็งเห็นผลนั้น เล็งเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้นเป็นแน่ แต่ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น ผู้กระทำเพียง
คาดเห็นว่าผลอาจจะเกิดขึ้นได้ โดยไม่แน่ใจว่าจะเกิดผลขึ้นเป็นแน่ และคิดว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงผลนั้นได้³

2.2 คำว่า ผู้เอาประกันวินาศภัย

พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 มีได้บัญญัติความหมายของผู้เอาประกันวินาศ
ภัยไว้ แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 บัญญัติความหมายว่า “ผู้เอาประกันภัย” ท่าน
หมายความว่า คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย ดังนั้น ผู้เอาประกันวินาศภัย จึงหมายความว่า
คู่สัญญาประกันวินาศภัยฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันวินาศภัยนั่นเอง

2.3 คำว่า ผู้รับประโยชน์

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527),
หน้า 452.

² เสริม วินิจฉัยกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรม(กรุงเทพมหานคร: กรม
สรรพสามิต, 2515), หน้า 40.

³ พจน์ ปุષปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรม
ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2520), หน้า 104.

ความหมายคือ บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินใช้ให้ ตามมาตรา 862 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันวินาศภัยหรือผู้รับประกัน มีทั้งกฎหมายของไทยและต่างประเทศ

2.1 กฎหมายของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 879 วรรคแรกบัญญัติว่า ผู้รับประกันภัย ไม่ต้องรับผิดชอบเมื่อความวินาศภัยหรือเหตุอื่นซึ่งได้ระบุไว้ในสัญญานั้นได้เกิดขึ้น เพราะความทุจริตหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน

มาตรา 879 นี้ มีที่มาจากกฎหมายของประเทศต่างๆ คือ

1. ประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ใน Standard Policy of Insurance S.4⁴
2. ประเทศเบลเยียม ปรากฏอยู่ใน Belgian Law มาตรา 18 บัญญัติว่า ผู้รับประกันภัย ไม่ต้องรับผิดชอบสำหรับความสูญเสียหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นในทันทีจากการกระทำที่ชั่วร้าย เว้นแต่จะได้กำหนดไว้⁵

3. ประเทศญี่ปุ่น ปรากฏอยู่ใน Commercial Code of Japan. 396 ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 641 ว่าผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากสภาพหรือความไม่สมบูรณ์ของวัตถุที่เอาประกันภัยหรือเป็นความเสื่อมสภาพตามปกติของการใช้งาน หรือเกิดจากความทุจริต หรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือคู่สัญญาที่ทำสัญญาด้วย⁶

อนึ่งมีข้อสังเกตจากตัวบทมาตรา 879 วรรคแรก 2 ประการคือ

⁴ มานวราชเสวี, พระยา, อุทาหรณ์ สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 ฉบับกรรมาญกฎหมาย ที่มาของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-5 (กรุงเทพมหานคร: สามัคคีประกันภัย, 2533), หน้า 32.

⁵ “Belgian Insurance Law 1874” <http://ebookbrowse/Belgian-Insurance-Law-1874-pdf-d50189797>, (last visited 15 December 2011).

⁶ “Commercial Code of Japan” <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Article%20641.html>, (last visited 15 December 2011).

1. กฎหมายใช้คำว่า "ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง" ดังนั้น ถ้าผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยเพียงแต่ประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา ไม่ถึงขนาดที่จะถือว่าเป็นการร้ายแรง ย่อมไม่เป็นเหตุให้ผู้รับประกันภัยพ้นจากความรับผิด

2. ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนี้ จะต้องเป็นผู้เอาประกันภัยเอง หรือเป็นผู้รับประกันภัยจึงจะทำให้ผู้รับประกันภัย พ้นความรับผิดเพราะยอมเป็นการไม่สมควรที่จะให้ผู้ซึ่งประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้รับประโยชน์จากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนเองและถ้าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลอื่น แม้ว่าจะเป็นบุคคลซึ่งใกล้ชิดกับผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยสักเพียงใดก็ตาม เช่น คู่สมรส บุตร หลาน คนรับใช้หรือลูกจ้าง ก็ยังไม่ทำให้ผู้รับประกันภัยพ้นจากความรับผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลอื่นนั้นได้เกิดขึ้นจากการจ้าง วานใช้ หรือสนับสนุนของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัย

3.2 กฎหมายของต่างประเทศ

กฎหมายที่บัญญัติถึงความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยเช่น กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และกฎหมายของประเทศเยอรมัน

3.2.1 กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

มาตรา 533 California insurance Code บัญญัติว่า ผู้รับประกันภัย ไม่ต้องรับผิดเพื่อความวินาศภัยที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยจงใจของผู้เอาประกันภัย แต่ยังคงต้องรับผิดในการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันภัย ตัวแทนของผู้เอาประกันภัยหรือของบุคคลอื่น

บทบัญญัติเกี่ยวกับข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกาบัญญัติ ยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยไว้เพียงกรณีเดียว คือความมั่งใจที่ก่อให้เกิดวินาศภัยเท่านั้น ดังนั้นผู้รับประกันภัยจึงยังคงต้องรับผิดในความเสียหาย อันเกิดขึ้นเนื่องจากความประมาทของผู้เอาประกันภัย ความประมาทนี้รวมถึงความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วย⁷

⁷ Robert E. Keeton and Alan I. Widiss, *Insurance Law* (st. Paul Minn: West Publishing Co., 1988), p. 492. อ้างถึงใน อีระ อยู่โนธรรม การชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).

3.2.2 กฎหมายของประเทศเยอรมัน⁸

พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาประกันภัย พ.ศ.2551 (Insurance Contract Act ค.ศ. 2008) มาตรา 81 การก่อให้เกิดภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้บัญญัติว่า

(1) ผู้รับประกันภัยไม่ผูกพันที่จะต้องชำระเงินหากผู้เอาประกันภัย จงใจก่อให้เกิดภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้

(2) หากภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้เกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยผู้รับประกันภัยมีสิทธิ ลดจำนวนเงินที่ต้องจ่ายตามสัดส่วนแห่งความร้ายแรงซึ่งผู้เอาประกันภัยมีส่วนผิด

กฎหมายประกันภัยของประเทศเยอรมันตามมาตรา 81 (2) บัญญัติให้ผู้รับประกันภัยยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัย หากภัยที่ได้ทำประกันภัยไว้เกิดขึ้นเนื่องจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยเองแต่ผู้รับประกันภัยมีสิทธิที่จะลดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนที่ต้องจ่ายนั้นลงตามสัดส่วนของความร้ายแรงของการก่อให้เกิด ภัยขึ้นของผู้เอาประกันภัยดังนั้นหากเป็นกรณีก่อให้เกิดภัยขึ้นโดยประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาแล้ว ผู้รับประกันภัยจึงยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเช่นเดิม การกระทำโดยประมาทเลินเล่อตามกฎหมายเยอรมันจึงหมายความว่า การใช้ความระมัดระวังตามปกติในชีวิตประจำวันซึ่งต้องมีการกระทำหรือละเว้นการกระทำ ในสิ่งที่บุคคลผู้อยู่ในวิสัยและพฤติการณ์เช่นเดียวกับจำเลยจะกระทำ

4. ปัญหาทางกฎหมาย

ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยตามมาตรา 879 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันภัยที่จะปฏิเสธการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดวินาศภัยจากการกระทำความผิดกล่าวอย่างไรก็ตามไม่มีมาตราใดบัญญัติความหมายของความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไว้

⁸ มนสิวิ สขริไพศาล, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับข้อยกเว้นความรับผิดชอบของผู้รับประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 879 วรรคหนึ่ง (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2555), หน้า 58 - 60.

เจตนารมณ์แห่งมาตรา 879 วรรคแรกมาจากการที่บุคคลใดจะเข้าทำสัญญาประกันภัยมีเหตุผลอันเนื่องมาจากต้องการให้มีผู้เข้ามาแบ่งเบาภาระจากความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยที่สาเหตุของความเสียหายเกิดจากเหตุสุดวิสัย หรือความประมาทเลินเล่อ ซึ่งเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดาหรืออย่างร้ายแรงก็ตามดังนั้นหากบัญญัติกฎหมายยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยที่วินาศภัยเกิดจากความประมาทเลินเล่อทุกกรณีก็จะไม่เป็นธรรมแก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยได้แต่ถ้ามิได้ยกเว้นความรับผิดจากความประมาทเลินเล่อไว้เลย ก็อาจเป็นเหตุให้ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกันภัยกระทำการใดๆโดยมิได้ใช้ความระมัดระวังเสียเลยจนเป็นเหตุให้เกิดวินาศภัยขึ้น อันอาจทำให้ผู้รับประกันภัย ได้รับความเสียหาย และมีผลต่อผู้รับประกันภัยที่ต้องแบกรับภาระเกี่ยวกับการชดเชยค่าสินไหมทดแทนที่มีจำนวนสูงเกินสมควรจนกระทบต่อการประกอบธุรกิจประกันภัยในอนาคตหรือมีผลกระทบต่อ ผู้เอาประกันภัยรายอื่นได้

เมื่อข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันภัยวินาศภัยเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงในมาตรา 879 วรรคแรกมิได้บัญญัติความหมายไว้จึงทำให้นักนิติศาสตร์หลายท่านอธิบายความหมายไว้ได้แก่ ศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทัย กล่าวว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหมายถึง การที่ไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย ซึ่งถ้าหากใช้ความระมัดระวังสักเล็กน้อย ก็จะไม่เกิดภัยขึ้น⁹

ศาสตราจารย์พิเศษจำรัส เขมะจารุกล่าวว่าความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น หมายถึงการกระทำโดยขาดความระมัดระวัง ซึ่งถ้าได้ใช้ความระมัดระวังเพียงเล็กน้อยวินาศภัยก็จะไม่เกิดขึ้นเลย¹⁰

ศาสตราจารย์สิทธิโชค ศรีเจริญ อธิบายความหมายคำว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงว่า เป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อแต่มีขนาดของความประมาทเลินเล่อสูงกว่าปกติธรรมดา การประมาทเลินเล่อนั้น หมายถึงการกระทำโดย ไม่เจตนา แต่ผู้กระทำได้กระทำไปโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำ อาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่ เมื่อรวมกับคำว่าร้ายแรงแล้ว น่าจะหมายความว่า เป็นการกระทำที่ไม่ใช้ความระมัดระวังถึงขนาดที่แม้ได้ใช้เพียงเล็กน้อยความเสียหายก็จะไม่เกิดขึ้น¹¹

⁹ จิตติ ดิงศภัทัย, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2516), หน้า 93.

¹⁰ จำรัส เขมะจารุ, กฎหมายลักษณะประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทชนพิมพ์ 50 จำกัด, 2558), หน้า 161.

¹¹ สิทธิโชค ศรีเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สมาคมประกันวินาศภัย), หน้า 154.

รองศาสตราจารย์สรพล สุขทรศนีย์ อธิบายว่า ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นหมายถึงไม่ใช้ความระมัดระวังเสียเลย ในขณะที่อาจใช้ความระมัดระวังได้การจะเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่อาจพิจารณาเปรียบเทียบกับวิญญูชนทั่วๆ ไป ในภาวะเช่นนั้น¹²

อย่างไรก็ตามมีคำพิพากษาฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับความประมาทเลินเล่อดังต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 890/2500 สัญญาประกันภัยซึ่งมีข้อความว่า ผู้รับประกันภัย รับผิดชอบอุบัติเหตุ นั้น ไม่หมายความว่าเฉพาะเหตุสุดวิสัย แต่หมายความว่า เหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ รวมทั้งที่เกิดขึ้นด้วยความประมาทเลินเล่อของผู้เอาประกันภัยด้วย ดังนั้นถ้าผู้เอาประกันภัยเพียงแต่ประมาทเลินเล่อตามปกติธรรมดาของปุถุชน และเป็นเหตุให้วินาศภัยเกิดขึ้น ผู้รับประกันภัยก็ยังคงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 330/2519 การที่คนงานของผู้เอาประกันภัยจุดไฟหม้อน้ำตามปกติ โดยไม่ได้ตรวจสอบสายน้ำมันซึ่งเก่าหลวม น้ำมันไหลออกมาจนระเบิดขึ้นเพราะไฟลุกไหม้ เป็นประมาทเลินเล่อแต่ไม่ถึงกับร้ายแรง

คำพิพากษาฎีกาที่ 918/2519 ผู้เอาประกันภัยรถยนต์นำรถไปจอดใกล้ที่ว่าการอำเภอ ซึ่งมีรถคันอื่นจอดอยู่แถวนั้นด้วย โดยได้ปิดกระจกและใส่กุญแจประตูรถยนต์เรียบร้อยแล้ว ถือว่าผู้เอาประกันภัยได้ใช้ความระมัดระวังในการสงวนทรัพย์สินเช่นวิญญูชนจะพึงประพฤติตามพฤติการณ์ ดังนั้นแล้วผู้เอาประกันภัยไม่ได้ประมาทเลินเล่อทำให้รถยนต์คันที่เอาประกันภัยสูญหายผู้รับประกันภัยต้องรับผิดชอบตามสัญญา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1742/2520 อาคารที่เอาประกันภัยเคยถูกลอบวางเพลิงมาครั้งหนึ่งแล้ว ผู้เอาประกันภัยมิได้หาทางป้องกันโดยจัดให้มียามเฝ้าดูแลสถานที่และจัดหาเครื่องดับเพลิงไว้ เพียงเท่านั้นยังไม่พอ ฟังว่าผู้เอาประกันภัยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นเหตุให้เกิดเพลิงไหม้

คำพิพากษาฎีกาที่ 206/2523 ผู้เอาประกันภัยจอดรถยนต์ไว้ที่ริมถนนโดยไม่ได้ใส่กุญแจประตูรถยนต์ แต่ก็ได้ตั้งกุญแจติดเครื่องยนต์ออก และทิ้งรถยนต์ไว้ เพียงประมาณ 10 นาที เพื่อไปซื้อถ้วยเตี๋ยที่ร้านค้าริมถนน ห่างจากที่จอดรถประมาณ 30 เมตร โดยที่ยังมีผู้คนอยู่บริเวณนั้น ถือว่า การที่รถยนต์หายไปมิได้เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยผู้รับประกันภัยจึงต้องรับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย

คำพิพากษาฎีกาที่ 312/2523 โจทก์ขับรถยนต์ผ่านเสาสัญญาณไฟที่สี่แยกซึ่งมีอยู่ 4 ต้น ไปได้ แล้วถึง 3 ต้น ยังเหลือเสาสัญญาณไฟอีกเพียงต้นเดียว ก็ถูกรถแท็กซี่ ซึ่งขับมาทางถนน ด้านซ้ายชนเอาทาง

¹² สรพล สุขทรศนีย์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะ ประกันภัยศึกษาแบบเรียงมาตรา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553), หน้า 82.

ด้านซ้ายตรงประตูรถ เหตุที่รถโจทก์ถูกชน ก็เนื่องจากฝ่ายรถแท็กซี่วิ่งมาใกล้จะถึง สีแยกพอดีมีสัญญาณไฟเขียว จึงวิ่งเลยไปและชนรถโจทก์ การขับรถของโจทก์ ตามพฤติการณ์ดังกล่าว เป็นการขับรถประมาทฝ่าฝืนสัญญาณไฟแดงอย่างธรรมดา ไม่ใช่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอันจะเป็นผลให้ผู้รับประกันภัยไม่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 879

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1111/2535 เครื่องหมายจราจรเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้ผู้ขับรถได้ระมัดระวังเพื่อความปลอดภัยเท่านั้น การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามเครื่องหมายจราจรไม่ถือว่าเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

เมื่อวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าบางฎีกา มิได้ประมาทเลินเล่อบางฎีกาเป็นประมาทเลินเล่อแต่ไม่ใช่เป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งยังไม่มีฎีกาที่เป็นคดีตัวอย่างที่ศาลตัดสินว่าเป็นประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตรงตามตัวบทมาตรา 879 วรรคแรกแต่อย่างใด

จนกระทั่งเมื่อ พ. ศ. 2559 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1305/2559 ตัดสินว่าพฤติกรรมของโจทก์ที่จอดรถโดยติดเครื่องยนต์ทิ้งไว้แล้วลงจากรถไปซื้อของเป็นการขาดความระมัดระวังในการใช้ทรัพย์สิน หากโจทก์ใช้ความระมัดระวัง ตามสมควรโดยดับเครื่องยนต์ และล็อครถยนต์ ให้เรียบร้อยแล้ว เชื่อว่าคนร้ายไม่สามารถลักทรัพย์ของโจทก์ไปได้โดยง่าย เหตุที่คนร้ายลักทรัพย์ ที่จำเลยรับประกันภัยไว้เกิดขึ้น เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ ซึ่งเป็นผู้เอาประกันภัยจำเลยในฐานะผู้รับประกันภัยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในความสูญหายของรถยนต์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 879 วรรคหนึ่ง

5. บทสรุป

ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ตามมาตรา 879 วรรคแรก เมื่อไม่ได้บัญญัติความหมายไว้จึงต้องพิจารณาจากบรรดาความเห็นของนักกฎหมายรวมทั้งคำพิพากษาของศาลฎีกา เพื่อได้ข้อสรุปว่า การกระทำใดๆเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประกัน

อย่างไรก็ตาม การที่จะบัญญัติความหมายของความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไว้ในกฎหมายนั้น อาจเป็นการจำกัดการใช้ดุลพินิจของศาลลงได้

บรรณานุกรม

เอกสาร

จิตติ ติงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2516).

จำรัส เขมะจารุ, กฎหมายลักษณะประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทชวนพิมพ์ 50 จำกัด , 2558).

ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527).

พจน์ ปุชปาคม, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2520).

มนัสวี สขริไพศาล, ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับข้อยกเว้นความรับผิดของผู้รับประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา 879 วรรคหนึ่ง (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2555).

มานวราชเสวี, พระยา, อุทาหรณ์ สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 ฉบับกรมร่างกฎหมาย ที่มาของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-5 (กรุงเทพมหานคร: สำนัคดีประกันภัย, 2533).

สรพล สุขทรศนี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะ ประกันภัยศึกษาแบบเรียงมาตรา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2553).

สิทธิโชค ศรีเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย (กรุงเทพมหานคร: สมาคมประกันวินาศภัย).

เสริม วินิจญ์กุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรม(กรุงเทพมหานคร: กรมสรรพสามิต, 2515).

“Belgian Insurance Law 1874” <http://ebookbrowse/Belgian-Insurance-Law-1874-pdf-d50189797Z>, (last visited 15 December 2011).

“Commercial Code of Japan” <http://www.japanlaw.info/japancommercialcode/Japan%20Commercial%20Code%20Article%2020641.html>, (last visited 15 December 2011).

Keeton, Robert E. And Widiss Alan I., Insurance Law (st. Paul Mimn: West Publishing Co., 1988), p. 492. อ้างถึงใน อีระ อยู่ในธรรม การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย (นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533).

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

Belgian Insurance Law 1874

The Commercial Code of Japan